

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ६

संख्या: १६

मिति: २०८०/०९/२०

भाग २

आमा तथा नवजात शिशु सुरक्षा सेवा संचालन कार्यविधि, २०८०

प्रस्तावना: नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त महिलाको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्यको हकको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति गर्नको लागि मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवालाई सुरक्षित, गुणस्तरीय, सर्वसुलभ तथा पहुँचयोग्य बनाउने सम्बन्धमा नेपाल सरकारबाट जारी भएको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ दफा ५, ६, ७ र सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार नियमावली, २०७७ को नियम ६ बमोजिम, जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ को नियम ५(१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी त्रिपुरासुन्दरी नगर कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत गरी यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** १ यो कार्यविधिको नाम “आमा तथा नवजात शिशु सुरक्षा सेवा संचालन कार्यविधि, २०८०” रहेको छ।

२. यो सेवा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा सुरक्षित प्रसूति सेवा केन्द्र संचालन भएका र हुने सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूमा लागू हुनेछ।

३. यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भए पश्चात लागू हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) आधारभुत आकस्मिक प्रसूति सेवा (वेसिक इमेजेन्सी अक्स्टेट्रिक केयर) भन्नाले एन्टिबायोटिक, म्याग्नेसियम सल्फेट वा अक्सिटोसिन दिने, अङ्केको साल निकाल्ने, औजार (भ्याकुम) समेतको मद्दतले शिशु जन्माउने र गर्भपतन भएकोमा पाठेघर सफा गर्ने जस्ता आधारभुत सेवा सम्झनुपर्छ।

(ख) आकस्मिक प्रसूति सेवा (इमेजेन्सी अक्स्टेट्रिक केयर) भन्नाले गर्भावस्था, प्रसूति अवस्था वा सुत्केरी अवस्थामा आमा र शिशुलाई कुनै जटिलता देखा परेमा त्यस्ता जटिलता व्यवस्थापन गर्न चौबीसै घण्टा उपलब्ध हुने सेवा सम्झनुपर्छ।

(ग) बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिव इमेजेन्सी अक्स्टेट्रिक केयर) भन्नाले खण्ड (ख) मा उल्लिखित आधारभुत आकस्मिक प्रसूति सेवाको अतिरिक्त रक्त सञ्चार र शल्य चिकित्सा सेवा समेत सम्झनुपर्छ।

(घ) “प्रसूतिकर्मी” भन्नाले गर्भवती महिलाको प्रसूति गराउने कार्य गर्ने तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मी सम्झनुपर्छ।

(ङ) “सुरक्षित मातृत्व” भन्नाले महिलालाई गर्भवती, प्रसव र सुत्केरी अवस्थामा यस कार्यविधि बमोजिम उपलब्ध गराइने मातृत्व सेवा सम्झनुपर्छ।

(च) प्रजनन स्वास्थ्य रुग्णता भन्नाले प्रजनन, गर्भावस्था, गर्भपतन, प्रसव र यौन व्यवहारको कारणले प्रजनन प्रणालीमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने अवस्था सम्झनुपर्छ र सो शब्दले आङ्ग खस्ने, प्रसव छिद्र, बाँझोपन, पाठेघरको मुखको क्यान्सर र प्रजनन प्रणालीलाई प्रभाव पार्ने यस्तै प्रकारका अन्य अवस्था समेतलाई जनाउँछ।

(छ) नवजात शिशुको आकस्मिक सेवा (न्यूवर्न इसेन्सियल केयर) भन्नाले नवजात शिशुलाई सङ्क्रमण भएको अवस्थामा एन्टिबायोटिक दिने, हाइपोथरमिया लगायतको व्यवस्थापन गर्ने तथा त्यस्ता शिशुको

ध्वासप्रध्वास सम्बन्धी समस्या व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवा सम्झनु पर्छ ।

- (ज) “नगरपालिका” भन्नाले त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “विशेषज्ञ सेवा” भन्नाले जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ को अनुसूची—३ बमोजिमको स्त्रीरोग तथा प्रसूती सेवा लाई सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले यस नगरपालिकामा रहेका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “यातायात खर्च” भन्नाले सेवाग्राहीलाई सेवा लिन स्वास्थ्य संस्था आउन जान उपलब्ध गराउने तोकिए बमोजिमको यातायात खर्च रकम लाई सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड” भन्नाले तालिम प्राप्त स्टार्फ नर्स/अ.न.मी हरूले दुर्गम तथा ग्रामिण क्षेत्रमा रहेको स्वास्थ्य संस्था तथा गाँउघर क्लिनिकमा गई गर्भवती महिलाको गर्भवती जाँचका समयमा कार्यतालिका बनाई दिने निःशुल्क अल्ट्रासाउण्ड सेवालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “गर्भवती तथा सुत्केरी आवास गृह” भन्नाले दुर्गम तथा ग्रामिण क्षेत्रमाबाट सेवा लिन आएका गर्भवती तथा सुत्केरीलाई चिकित्सकको निगरानी र परामर्श

रहि सेवा लिनुपर्ने अवस्थाको गर्भवती तथा सुत्केरीहरू बस्ने स्थान लाई सम्झनु पर्छ ।

- (ढ) “सुत्केरी पोषण खर्च ” भन्नाले सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन अधिकार ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिम अति विपन्न सुत्केरीलाई सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुँदा पोषण युक्त खाना तथा सुत्केरी एवं बच्चाको स्याहारको लागि सुत्केरीलाई दिने पोषण खर्चलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

- ३. बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिब इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक नियोनेटल केयर) स्थापना तथा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था : (१) बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिब इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक नियोनेटल केयर) स्थापना तथा संचालन प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, लालबन्दीमा रहनेछ ।

(२) आधारभुत आकस्मिक प्रसूति सेवा (बेसिक इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक केयर) र आकस्मिक प्रसूति सेवा (इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक केयर) सुरक्षित प्रसूति सेवा लागू भएका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा लागू हुनेछ ।

- ४. जनशक्तिको व्यवस्थापन: बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिब इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक नियोनेटल केयर) स्थापना तथा संचालन भएको स्वास्थ्य संस्थामा चिकित्सक र कर्मचारीहरूको व्यवस्था अनुसूची—१ बमोजिम हुनेछ । सेवा प्रवाहको आधारमा

थप कर्मचारी आवश्यक भएमा नगरसभाको निर्णय बमोजिम हुनेछ।

५. बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिब इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक नियोनेटल केयर)को मापदण्ड: १. यो सेवाको मापदण्ड नेपाल सरकारबाट जारी भएको आमा तथा नवजात शिशु कार्यक्रम निर्देशिका २०७८ बमोजिम हुनेछ। मापदण्ड पुरा गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ।

परिच्छेद-३

सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु

६. गर्भवती सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार: (१) प्रत्येक महिलालाई स्वास्थ्य संस्थामा गई आफू गर्भवती भए वा नभएको जाँच वा परीक्षण निशुल्क हुनेछ।
७. सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने: (१) सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले प्रसूति सेवा प्रदान दक्ष प्रसूतिकर्मीबाट गरिनेछ।
८. नवजात शिशु सेवा: सुरक्षित प्रसूति सेवा लागू भएका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा नवजात शिशुको उपचार निशुल्क हुनेछ।
९. स्तनपान कक्ष: (१) सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित तरिकाले स्तनपान गराउनको लागि सुविधायुक्त स्तनपान कक्ष स्थापना गरिनेछ।
१०. गर्भवती तथा सुत्केरी आवास कक्ष: (१) बृहत आकस्मिक प्रसूति सेवा (कम्प्रिहेन्सिब इमर्जेन्सी अक्स्टेट्रिक नियोनेटल केयर) स्थापना

भएको स्वास्थ्य संस्थामा गर्भवती तथा सुत्केरी आवास कक्षको व्यवस्था गरिनेछ।

(२) गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाले आवासमा रही प्रसूति सेवा लिन चिकित्सकको सिफारिसको आधारमा सेवा लिन पाउनेछ।

(३) आवास कक्षको व्यवस्थापन प्रसूति सेवा दिने स्वास्थ्य संस्थाले गर्नेछ।

११. प्रजनन स्वास्थ्य रुग्णता सेवा: (१) यो सेवा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा चिकित्सकबाट प्रदान गरिनेछ।

परिच्छेद-४

ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड सेवा संचालन

१२. ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड सेवा: (१) यो सेवा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाका सबै गर्भवती तथा सुत्केरीहरूलाई नजिकको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट निःशुल्क सेवा प्रदान गरिनेछ।
- (२) ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड सेवा दिने स्टाफ नर्स/अ.न.मी.को लागि तामिमको व्यवस्था नगरपालिकाबाट गरिनेछ।
- (३) अल्ट्रासाउण्ड गर्ने नर्स र सहायकको लागि प्रचलित दरमा यातायात खर्च तथा आवश्यक सामग्रीको व्यवस्था नगरपालिकाबाट गरिनेछ।

परिच्छेद-५**सुत्केरी पोषण खर्च वितरण सम्बन्धी व्यवस्था**

१३. **सुत्केरी पोषण खर्च:** (१) त्रिपुरासुन्दरी नगर भित्र सुरक्षित प्रसूति सेवा केन्द्र संचालन भएका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुत्केरी भएका र भर्ना भई अन्यत्र प्रेषण भएका सुत्केरीलाई पोषण युक्त खाना तथा सुत्केरी एवं बच्चाको स्याहारको लागि रु. ५०००।— (अक्षरेपी रु पाँच हजार) पोषण खर्च दिइनेछ । सुत्केरी पोषण खर्च यस नगरपालिकाका स्थायी बसोवास रहेका सुत्केरी लाई मात्र दिइनेछ । प्रेषण गरिएकाको हकमा शुरु भर्ना भएको स्वास्थ्य संस्थाको प्रेषण पूर्जाको प्रतिलिपि पेश गर्नुपर्नेछ ।

(२) सुत्केरी पोषण खर्च लिन डिस्चार्ज पूर्जा सहित अनुसूची-२ बमोजिमको निवेदन पेश गरेमा सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले सुत्केरी पोषण खर्च उपलब्ध गराउनेछ ।

(३) सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई सुत्केरी पोषण खर्च वितरण गर्न पेशिक उपलब्ध गराइनेछ । सुत्केरी पोषण खर्च पाएका सेवाग्राहीको विवरण मासिक रुपमा नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ । स्वास्थ्य संस्थाले पोषण खर्च लिएका सुत्केरीहरुको मासिक विवरण सूचना पाँटीमा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-६**सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाबाट गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई आकस्मिक प्रेषण सेवा सम्बन्धी व्यवस्था**

१४. **गर्भवती तथा सुत्केरी प्रेषण सेवा:** (१) आर्थिक रुपले विपन्न, असहाय गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई थप उपचारको लागि प्रेषण भएमा यातायातको व्यवस्था नगरपालिकाले गर्नेछ ।

परिच्छेद-७**विविध**

१५. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने:** यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका प्रावधानहरु यसै कार्यविधि बमोजिम हुने र यसमा उल्लेख नभएको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१६. **बाधा अड्काउ फुकाउ:** यस कार्यविधि कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्चन आएमा त्यस्तो बाधा अड्चन फुकाउन कार्यविधिको आशय प्रतिकूल नहुने गरी नगर प्रमुखले आवश्यक निर्णय गर्न सक्नेछन् ।

खण्ड: ६

संख्या: १६

मिति: २०८०/०९/२०

अनुसूची-१**(दफा ४ सँग सम्बन्धित)**

सि.न.	विवरण	संख्या
१	एम. डि. जि. पि. वा अक्स्टेटिक गाइनो	१
२	मेडिकल अधिकृत	२
३	स्टाफ नर्स	२
४	रेडियोग्राफर	१
५	ल्याव टेक्निसियन	१
६	अ.न.मी.	२
७	एनेस्थेसिया असिष्टेन्ट	१
८	हेल्पर	२

खण्ड: ६

संख्या: १६

मिति: २०८०/०९/२०

अनुसूची-२**(दफा १३ (२) सँग सम्बन्धित)**

सुत्केरी पोषण खर्च आवेदन फाराम निशुल्क प्रसूति सेवा लिए बापतको सुत्केरी पोषण खर्चको लागि आवेदन फाराम:

मिति:—

श्री स्वास्थ्य संस्था प्रमुखज्यू,

..... प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/स्वास्थ्य चौकी ।

महोदय,

मैले यस स्वास्थ्य संस्थामा आएर निशुल्क प्रसूति सेवा लिएकोले आमा सुरक्षा तथा नवजात शिशु सेवा संचालन कार्यविधि २०७९ को दफा १२ क बमोजिम सुत्केरी पोषण खर्च रकम भुक्तानी पाउँ भनि यो निवेदन पेश गरेको छु ।

निवेदकको दस्तखत.....

नाम:.....

प्रसूति भएको मिति:.....

उमेर:.....

स्थायी ठेगाना:.....वार्ड नं.

सम्पर्क नं

कार्यालय प्रयोजनको लागि सम्बन्धित कर्मचारीले भर्ने

प्रसूति दर्ता नं..... भर्ना भएको मिति:..... प्रसूति

भएको मिति :.....

डिस्चार्ज भएको मिति:.....

खण्ड: ६ संख्या: १६ मिति: २०८०/०९/२०

आवेदकले यस स्वास्थ्य संस्थामा निशुल्क प्रसूति सेवा लिएको प्रमाणित गर्दछु ।

कर्मचारीको दस्तखत:.....

नाम र पद

स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको सिफारिस

दस्तखातवालाले यस संस्थामा आएर निशुल्क प्रसूति सेवा लिएकोले निजले नियमानुसार पाउने सुत्केरी पोषण खर्च भुक्तानी दिन सिफारिस गर्दछु ।

नाम:

पद:.....

मिति:.....

कार्यालयको छाप:

.....

सुत्केरी पोषण खर्च बझिलिएको भर्पाइ

आवेदक म ले यस स्वास्थ्य संस्थामा आएर प्रसूति सेवा प्राप्त गरेको हुँदा आमा सुरक्षा तथा नवजात शिशु सेवा संचालन कार्यविधि, २०७९ बमोजिम सुत्केरी पोषण खर्च वापतको रकम बुझिलिई यो भर्पाइ गरिदिउँ ।

प्रसूति सेवा लिए वापतको सुत्केरी पोषण खर्च रकम	५०००।-	दस्तखत:
--	--------	---------

मिति:.....

सम्पर्क नम्बर:.....

खण्ड: ६ संख्या: १६ मिति: २०८०/०९/२०

अनुसूची-३

सुत्केरी पोषण खर्च सार्वजनिकरण फाराम

स्वास्थ्य संस्थाले आमा सुरक्षा तथा नवजात शिशु सेवा संचालन कार्यविधि बमोजिम सुत्केरी पोषण खर्च लिएका सेवाग्राहीहरूको सार्वजनिकरण विवरण

स्वास्थ्य संस्थाको नाम:

आ.व. महिना गते देखि महिना

गते सम्म

क्र. सं.	मुल दर्ता नं.	सेवाग्राही को नाम	उमेर	स्थायी ठेगाना	सम्पर्क नं.	प्रसूति दर्ता नं.	प्रसूति भएको मिति प्रेक्षण मिति			प्रसूतिको नतिजा	जम्मा रु
							जिवित जन्म	मृत जन्म	प्रेक्षण		

तयार गर्नेको नाम:

प्रमाणित गर्नेको नाम:

पद:

पद:

दस्तखत:

दस्तखत:

स्वीकृत मिति: २०८०/०९/२०

आज्ञाले

जग्दिश चन्द्र नेपाली

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत